

ЛОБІЮВАННЯ: МЕХАНІЗМИ СПІВПРАЦІ ДЕРЖАВИ ТА БІЗНЕСУ

LOBBYING: COOPERATIVE MECHANISM BETWEEN STATE AUTHORITIES AND BUSINESS

У статті проаналізовано та узагальнено форми захисту та просування бізнес-асоціаціями інтересів компаній-членів при розгляді проектів нормативно-правових актів у контексті запровадження законодавчого регулювання лобіювання в Україні.

Діяльність з лобіювання розглядається як складова зворотного зв'язку між владою і суспільством. Відзначено, що для забезпечення ефективності процесів прийняття державних рішень, роз'яснення необхідності впровадження певного регулювання, здійснення постзаконодавчого контролю необхідне залучення професійно підготовлених представників недержавних організацій, зокрема бізнес-асоціацій, а також GR-менеджерів компаній, що мають значний вплив на ринку.

За результатами проведеного дослідження встановлено, що напрацьовані бізнес-асоціаціями протягом останніх двох десятиліть механізми взаємодії держави і бізнесу загалом виконують функцію надання державі зворотного зв'язку з приводу нормативно-правових актів, що регулюють господарську діяльність, та наближають Україну до запровадження європейських стандартів у системі державного управління.

Визначено, що методологічне забезпечення такої діяльності має здійснюватися шляхом законодавчого регулювання діяльності з лобіювання, впровадження кодексів етичної поведінки для політиків, державних службовців, осіб, що виконують функції місцевого самоврядування, представників бізнес-асоціацій та інших неурядових організацій. Для того щоб діяльність з лобіювання приносила користь суспільству і не сприяла вчиненню корупційних правопорушень, окрім державного регулювання, необхідні підвищення відкритості органів державної влади, вироблення усталених та нормативно затверджених практик доброчесної поведінки під час такої взаємодії та високий розвиток громадянського суспільства.

Окреслено пріоритетні завдання щодо наближення законодавства України до законодавства Європейського Союзу у сфері регулювання діяльності з лобіювання.

Ключові слова: державне управління, лобіювання, постзаконодавчий контроль, GR-менеджмент, бізнес-асоціації.

The article analyzes and summarizes the forms of protection and promotion of business associations' member companies' interests in considering proposed legislative initiatives in the context of introducing legislative regulation of lobbying in Ukraine.

Lobbying is considered to be a part of the feedback provided to the state authorities from society. It is noted that the involvement of professionally trained representatives of non-governmental organizations, including business associations, as well as GR managers of companies with significant market influence, are necessary to ensure the effectiveness of public decision-making processes, explaining the need for certain regulations, and exercising post-legislative scrutiny.

The study found that over the past two decades, business associations have developed mechanisms for the cooperation between the state authorities and businesses that generally perform as a feedback function to the state authorities regarding regulations governing economic activity, bringing Ukraine closer to the introduction of European standards in public administration.

It is determined that the methodological support of such activities should be carried out through the legislative regulation of lobbying activities, as well as introduction of codes of ethical conduct for politicians, civil servants, local self-government officials and representatives of business associations and other NGOs. In order for lobbying to benefit society and not to contribute to the corruption offenses, in addition to the state regulation the increased openness of public authorities and development of established and normatively approved practices of integrity in such interactions, and a high level of civil society development are necessary be settled.

Priority tasks have been outlined to approximate Ukraine's legislation to European Union legislation in the field of regulating lobbying activities.

Key words: public administration, lobbying, post-legislative scrutiny, GR management, business associations.

УДК 342.56(477)
DOI <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2023.36.10>

Маркус І.В.

аспірантка кафедри парламентаризму
Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Постановка проблеми у загальному вигляді, її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Статтею 444 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони передбачено «сприяння процесу інституційної розбудови та консолідації організацій громадянського суспільства, у тому числі, серед іншого, лобістської діяльності» [1].

Намагання впровадження інституту лобіювання в законодавство України здійснювалися неодноразово упродовж трьох остан-

ніх каденцій парламенту, однак до сьогодні діяльність з лобіювання залишається законодавчо не врегульованою. В українському суспільстві внаслідок все ще високого рівня поширення корупції (за 2022 рік Україна мала 33 бали із 100 можливих в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index), посідаючи 116-те місце серед 180 країн) [2] превалює думка, що лобіювання – це негативне явище, суть якого – просування інтересів олігархів при прийнятті рішень органами державної влади. Саме тому термін «лобіювання» вживається в Україні переважно з негативною конотацією.

Натомість лобіювання загалом є складовою зворотного зв'язку між владою і суспільством. Розвиток України як незалежної держави засвідчує, що державне управління є успішним та ефективним тоді, коли до процесів прийняття державних рішень, роз'яснення необхідності впровадження певного регулювання, постзаконодавчого контролю залучаються професійно підготовлені представники недержавних організацій, зокрема бізнес-асоціацій, а також GR-менеджери великих компаній, які мають великий вплив на ринку. Це можливо у разі забезпечення належної відкритості органів державної влади, вироблення усталених та нормативно затверджених практик добросовісної поведінки під час такої взаємодії та високого розвитку громадянського суспільства.

Відсутність законодавчого унормування діяльності з лобіювання не обмежує, а сприяє розширенню інших, у тому числі корупційних, форм та методів впливу на політичних діячів, державних службовців, осіб, які здійснюють функції місцевого самоврядування, а саме протекціонізму, тіншової фінансової підтримки, хабарництва тощо, здійснювати протидію яким покликані антикорупційні органи.

У даній статті під поняттям лобіювання розуміється професійна діяльність, спрямована на представлення бізнесових (комерційних) інтересів у процесі формування державної політики.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою. Проблеми законодавчого врегулювання діяльності з лобіювання включали до кола своїх наукових інтересів чимало українських вчених. Зокрема, вони досліджували лобіювання як механізм впливу неурядових організацій на державні структури (І.І. Сибіга [3]), форму діалогу з владою (І.Г. Немчинов [4]), чинник демократизації українського суспільства (С.П. Годний [5]), складову систему забезпечення національної безпеки (А.В. Стельмах [6]), підходи до визначення поняття лобіювання (В.Ф. Нестерович [7]), формування його політико-правових засад (Р.М. Мацкевич [8]), правового механізму (М.І. Бризіцький [9]), як складову міжнародного PR (Є.Б. Тихомирова [10]), вплив фінансово-політичних груп на прийняття стратегічних рішень у сфері політики та економіки (С.О. Телешун, І.В. Рейтерович [11]), вивчали кращі зразки іноземного досвіду, що пропонується до запровадження в Україні (Д.В. Лубінець [12], С.П. Сокур [13], І.В. Яковюк [14]).

Недостатньо досліджені аспекти загальної проблеми. Як зазначається у висновках Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України до законо-

проектів про лобістську діяльність (№ 3059, № 3059-1, № 3059-2, № 3059-3), поданих на розгляд Верховної Ради України дев'ятого скликання, «інкорпорація інституту лобіювання в чинне законодавство України та правозастосовну практику має відбуватися із широким використанням найкращого зарубіжного досвіду (США, Великої Британії, Канади, держав – членів ЄС), а також з врахуванням міжнародних (Доповідь ООН «На шляху до відповідального лобіювання» [15]) та європейських (Доповідь Комітету з економічних справ і розвитку Парламентської асамблеї Ради Європи «Лобіювання у демократичному суспільстві (Європейський Кодекс етики з лобіювання) [16]», 2010 р.; Доповідь Венеційської комісії CDL-DEM(2011)002 щодо нормативно-правової бази регулювання лобістської діяльності в державах – членах Ради Європи [17] та ін.) стандартів у даній сфері суспільних відносин» [18].

На нашу думку, нерозкриття дієвих механізмів легального лобіювання, зокрема захисту інтересів бізнесу при прийнятті державних рішень, слабке висвітлення успішного досвіду впливу неурядових організацій на формування державної політики України, у тому числі на прийняття законів, імплементацію в законодавство України положень актів законодавства Європейського Союзу, призводить до ситуації, яку описав М.І. Бризіцький: «Лобіювання порівняно з хабарництвом є вищою, можна навіть сказати «витонченою», формою впливу на прийняття офіційних правових актів ... Як наслідок, за умови перевищення в суспільстві «допустимого» рівня корупції лобіювання стає ресурсно невідповідним, а отже, незатребуваним інструментом, що використовуватиметься лише поодинокими ентузіастами» [19].

Проте таке нерозкриття дієвих механізмів легального лобіювання не сприяє формуванню суспільної думки про переваги такого регулювання. Це призводить до домінування тіншових схем впливу на владу. Тому потребують подальшого наукового аналізу питання запровадження прозорих процедур лобіювання в Україні з урахуванням найкращих європейських практик.

Відтак у суспільстві не сформувалася громадська думка про переваги, які зможе отримати Україна, запровадивши легальне лобіювання комерційних інтересів та водночас регламентуючи небажані форми відносин представників органів державної влади та бізнесу, вживаючи заходів для виявлення та припинення корупційних правопорушень.

Формування мети статті. Метою статті є дослідження механізмів впливу бізнесу на

формування державної політики України. Для цілей цієї статті обмежимо коло суб'єктів лобіювання неурядовими громадськими організаціями, що представляють інтереси бізнесу (далі – бізнес-асоціації), та фахівцями у сфері GR-менеджменту і плануємо досягти таких дослідницьких цілей:

1) розглянути сутність лобіювання як механізму взаємодії органів державної влади та бізнесу;

2) розглянути діяльність основних бізнес-асоціацій, що представляють інтереси бізнесу в органах державної влади України;

3) визначити основні механізми впливу бізнесу на формування державної політики.

Викладення основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Незважаючи на відсутність законодавчого регулювання діяльності з лобіювання, воно є важливим елементом політичного процесу, а також шляхом забезпечення суспільного договору між владою, бізнесом та громадянським суспільством. Відповідальність державної влади за цим суспільним договором полягає у забезпеченні балансу інтересів між громадянським суспільством, державою і бізнесом, гарантуванні дотримання законних прав та інтересів. Відповідальність бізнесу – у підтриманні розвитку держави, бізнес-середовища та громадянського суспільства, сумлінній сплаті податків, здійсненні ефективного інвестування в економіку держави, дотриманні принципів чесною праці та конкуренції [20].

При цьому в суспільному дискурсі майже не йде мова про те, які можливості повинні мати бізнес-асоціації для участі у процесі прийняття державних рішень.

Можемо відзначити, що протягом останніх двох десятиліть такі можливості впливу з'явилися, організаційно оформилися, напрацьовані певні механізми саме представниками громадянського суспільства та бізнесу як найбільш заінтересованими стейкхолдерами.

Взаємодія недержавних організацій та представників державної влади стає дедалі більш багатосторонньою та багаторівневою, оскільки вона є необхідною для обох сторін. Для парламенту, політичних партій, парламентських фракцій і груп, уряду співпраця з недержавними організаціями забезпечує надання необхідної інформації, аналітичної підтримки та навіть ресурсів. Представники недержавних організацій, у тому числі бізнес-асоціацій, зацікавлені у підвищенні політичної відкритості та отриманні постійного доступу до органів державної влади. Разом з тим численні корупційні скандали, низький

рівень довіри суспільства до парламенту та парламентаріїв, загалом до політичних партій змушують і політиків, і бізнес-асоціації до підвищення прозорості прийняття рішень.

Така взаємопов'язаність інтересів, а також розвиток громадянського суспільства, прагнення України до набуття членства в Європейському Союзі зумовлюють необхідність законодавчого унормування діяльності з лобіювання, що розширить можливості доступу до прийняття державних рішень ділових і торгових асоціацій, окремих корпорацій (через GR-менеджерів), профспілок та професійних об'єднань, благодійних, природоохоронних, правозахисних та інших організацій, компаній, що надають послуги з політичного консультування. Оскільки зазначені недержавні організації не мають права законодавчої ініціативи, лобіювання – це, по суті, єдиний спосіб здійснення ними легального впливу на прийняття державних рішень.

З метою вдосконалення інституційних складових процесу створення сприятливого бізнес-середовища, розширення можливостей розвитку бізнесу шляхом відкриття нових ринків для вітчизняного експорту, сприяння динамічній інтернаціоналізації українського бізнесу та інтеграції у світову економіку, вдосконалення інституційного середовища у процесі діалогу бізнесу та влади, а також для надання послуг, затребуваних бізнесом, в Україні діють Торгово-промислова палата України та система регіональних торгово-промислових палат.

Права Торгово-промислової палати України та торгово-промислових палат України регулюються Законом України «Про торгово-промислові палати» [21] та передбачають, зокрема, право:

– проводити за дорученням державних органів незалежну експертизу проектів нормативно-правових актів з питань економіки, зовнішньоекономічних зв'язків, а також з інших питань, що стосуються прав та інтересів підприємців;

– представляти і захищати законні інтереси торгово-промислової палати або за дорученням її членів їхні інтереси;

– надавати за дорученням українських та іноземних юридичних і фізичних осіб послуги, пов'язані із захистом їхніх прав та інтересів, відповідно до законодавства України та міжнародних договорів України;

– організовувати семінари, конференції, ділові переговори з економічних питань за участю українських підприємців та іноземних фірм як в Україні, так і за її межами.

Ще одним суб'єктом представництва інтересів вітчизняного бізнесу у процесі форму-

вання державної політики є Український союз промисловців і підприємців (УСПП), що веде свою історію з 1992 року та об'єднує, як зазначено на його офіційному вебсайті [22], представників великого, середнього та малого бізнесу, традиційні для країни підприємства, заводи із столітньою історією та еліту новітніх високих технологій, експортерів та виробників продукту для внутрішнього ринку. У складі УСПП діють 23 регіональні відділення.

У рамках захисту прав підприємців здійснюються:

- вивчення потреб промислової спільноти, галузевих інтересів, проблем малого, середнього бізнесу, самозайнятих осіб;
- юридична підтримка підприємців – консультації, заяви на користь суб'єктів господарювання від імені УСПП та його партнерів;
- фахові прогнози розвитку економічної і фінансової сфер, розрахунки наслідків впровадження законів, інших регуляторних актів;
- співпраця з профільними комітетами Верховної Ради України, підготовка пропозицій бізнесу до законопроектів, лобювання їх в інформаційному полі;
- спільні засідання за участю Прем'єр-міністра, керівників органів державної влади.

За останніх 10 років УСПП підготував та подав через своїх представників у парламенті близько 300 законодавчих ініціатив, з яких понад 30 знайшли втілення у відповідних законах України. Йдеться про оподаткування, закупівлі за державні кошти, регуляторну політику, малий та середній бізнес, підтримку окремих сфер економіки, інтелектуальну власність, соціальний діалог тощо [23].

Американська торговельна палата в Україні (American Chamber of Commerce Ukraine – ACC) є найвпливовішою міжнародною бізнес-асоціацією, що працює в Україні з 1992 року та об'єднує понад 600 компаній-членів, доносить об'єднаний голос американських, міжнародних та українських компаній, які інвестували більш як 50 мільярдів доларів в Україну та залишаються вірними країні і під час війни.

ACC активно працює майже з усіма парламентськими комітетами, передовсім з просування євроінтеграційних законопроектів, залучає фахівців для надання експертної оцінки законопроектів, організовує обговорення актуальних питань за участю всіх найбільших стейкхолдерів [24].

Європейська Бізнес Асоціація (European Business Association – EBA) заснована 1999 року за підтримки Європейської Комісії в Україні. На сьогодні це одне із найвпливовіших та найчисленніших (більше 1000 компаній-членів) об'єднань бізнесу в Україні. Як

стверджується на офіційному вебсайті EBA, «ми працюємо для того, аби дати своїм компаніям можливість спільними зусиллями вирішити важливі для інвестиційного клімату України питання та покращити його на користь індустрії, суспільства, економіки та країни в цілому» [25].

Основні напрями діяльності EBA:

- захист інтересів іноземних та вітчизняних інвесторів на найвищому державному рівні;
  - сприяння співпраці компаній-членів і налагодження тісних контактів між ними;
  - допомога підприємствам у розвитку на українському ринку, включаючи можливості public relations (зв'язки з громадськістю);
  - забезпечення компаній-членів комплексною інформацією про те, що відбувається в країні та її регуляторному полі.
- Серед цінностей EBA:
- захист колективних та індивідуальних інтересів компаній-членів;
  - діалог найвищого рівня з представниками влади;
  - якісні події та зустрічі, у тому числі в регіонах;
  - ефективні комунікації;
  - B2B підтримка;
  - нетворкінг.

На даний час усі бізнес-асоціації, що працюють в Україні, тією чи іншою мірою беруть участь у розгляді проектів законодавчих актів у парламентських комітетах, як правило, під час їх доопрацювання до розгляду у другому та наступних читаннях.

Відповідно до Регламенту Верховної Ради України [26] для попереднього розгляду законопроекту, проекту іншого акта на засідання головного комітету запрошується ініціатор внесення законопроекту чи представник суб'єкта права законодавчої ініціативи, а в разі необхідності – представники Кабінету Міністрів України, міністерств, інших державних органів, об'єднань громадян, а також експерти, фахівці та інші особи (ч. 6 ст. 93).

Представники об'єднань громадян, експерти та фахівці у разі необхідності можуть бути запрошені на засідання головного комітету з розгляду електронної петиції, автор (ініціатор) електронної петиції запрошується обов'язково (ч. 2 ст. 223¹).

Для участі в парламентських слуханнях у Верховній Раді України запрошуються представники органів державної влади, органів місцевого самоврядування, політичних партій, інших об'єднань громадян, наукових установ, представники громадськості, автор (ініціатор) електронної петиції, які виявили бажання взяти в них участь і подали не пізніше як за п'ять

днів відповідну заявку до комітету, що проводить підготовку до слухань(ч. 1 ст. 235).

Як бачимо, законодавець передбачив, що питання залучення експертного середовища до розгляду законопроектів чи загалом питань державної політики вирішується виключно за його власною ініціативою. Тобто бізнес-асоціації, інші недержавні організації не лише не впевнені в тому, що їхня позиція буде заслухана і розглянута, їм навіть не гарантовано право направити свого представника для участі у засіданні комітету під час розгляду законодавчої ініціативи.

Списки промовців для участі у парламентських слуханнях також формуються головним комітетом суб'єктивно, до того ж останні парламентські слухання проводилися лише під час другої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання (у листопаді 2019 року). Пізніше вони були скасовані через пандемію COVID-19, а потім – через збройну агресію Російської Федерації проти України.

Ситуація ускладнюється ще й тим, що в законодавстві України вживається термін «громадське об'єднання» у значенні «добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів» (ч. 1 ст. 1 Закону України «Про громадські об'єднання» [27]), без розподілу за видами діяльності.

Натомість Реєстр прозорості Європейського парламенту, Ради Європейського Союзу та Європейської Комісії [28] розрізняють серед інших окремо trade and business associations (торговельні та бізнес-асоціації), а також trade unions and professional associations (профспілки та професійні асоціації), non-governmental organisations, platforms and networks and similar (неурядові організації, платформи та мережі тощо), think tanks and research institutions (аналітичні центри та дослідницькі установи), organisations representing churches and religious communities (організації, що представляють церкви та релігійні громади) тощо. Відповідно всі ці недержавні організації справляють вплив на прийняття рішень органами державної влади, у тому числі шляхом лобювання.

В Україні співпраця бізнесу з органами законодавчої і виконавчої влади здійснюється, зокрема, в таких формах:

- участь у засіданнях комітетів Верховної Ради України, у тому числі виїзних;
- участь у слуханнях у комітеті Верховної Ради України;

- участь у парламентських слуханнях;
- направлення звернень щодо позиції компаній – членів бізнес-асоціації стосовно законодавчих ініціатив / дії чинних законодавчих актів;

– надання інформації щодо виконання урядом доручень, що містяться в тексті ухвалених законів України (постзаконодавчий контроль – post-legislative scrutiny, який у Законі України «Про правотворчу діяльність» визначається терміном «правовий моніторинг» [29]), зокрема щодо прийняття міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади підзаконних актів, необхідних для реалізації закону;

– участь у розробленні та супроводженні реформаторських (трансформаційних, відновлювальних) проектів;

– участь у загальнодержавних та міжнародних заходах за участю політичного керівництва держави, керівників представництв іноземних держав в Україні (святкування Дня єднання у Маріуполі, Міжнародна конференція з питань відновлення України, Міжнародна Кримська платформа тощо);

– проведення колективних зустрічей з Прем'єр-міністром України, керівниками інших органів державної влади з питань удосконалення державного регулювання;

– проведення семінарів з Торговим представником України, членами Антимонопольного комітету України;

– запрошення іноземних та міжнародних експертів для надання консультацій з питань належної виробничої практики, оцінки якості, імплементації положень законодавства Європейського Союзу в законодавство України.

Такі комунікації здійснюються за ініціативою бізнес-асоціацій (і в подальшому підпадуть під дію закону про лобювання у разі його ухвалення) або за запрошенням комітетів Верховної Ради України (не підпадатиме під визначення лобювання, якщо комунікація здійснюватиметься з ініціативи суб'єкта владних повноважень, що потребує відповідних консультацій). Фахова консультація не буде вважатися лобюванням, якщо вона зведена до пояснення чи демонстрації об'єктивних характеристик певних явищ, процесів, товарів, послуг тощо.

Лобювання законопроектів передбачає щонайменше такі етапи:

- аналіз запропонованого бізнесом нововведення, визначення його узгодженості з чинним законодавством;
- підготовка концепції проекту нового закону / законопроекту про внесення змін;

- формування пулу однодумців у певному секторі економіки, що підтримують законопроект;
- розроблення законопроекту;
- формування переліку змін, які необхідно внести до інших актів законодавства у зв'язку з прийняттям закону;
- формування переліку підзаконних актів, які необхідно прийняти для забезпечення реалізації закону;
- підготовка фінансово-економічного обґрунтування необхідності прийняття законопроекту;
- робота з профільним міністерством;
- робота з народними депутатами України, які можуть виступити суб'єктом права законодавчої ініціативи;
- робота з профільним комітетом Верховної Ради України з питань доопрацювання законопроекту, врахування пропозицій і поправок суб'єктів права законодавчої ініціативи, результатів експертизи;
- робота з депутатськими фракціями (групами) у Верховній Раді України щодо включення законопроекту до Плану законопроектної роботи Верховної Ради України, до порядку денного;
- залучення бізнес-асоціацій до обґрунтування необхідності прийняття законопроекту, роз'яснення його положень.

Government relations management (GR-менеджмент) поки що не має визначення у законодавчому полі України, однак працює в Україні як одна з ключових управлінських функцій кожного розвиненого бізнесу та як один з інструментів лобіювання.

Українська наукова думка визначає government relations як специфічний вид діяльності організацій бізнесу (окремих фінансово-промислових груп, транснаціональних корпорацій, бізнес-асоціацій) та інститутів громадянського суспільства (неурядові організації, асоціації, фонди тощо), спрямований на побудову ефективних та довгострокових взаємовідносин з органами державної влади усіх рівнів з метою отримання не лише взаємовигідного, а й суспільно корисного результату [30].

Функції GR-менеджерів, на відміну від політиків, передбачають організацію діалогу з органами державної влади, а не критику їхньої діяльності, і тільки в процесі такого діалогу, зокрема з розглядом всіх наведених аргументів, прогнозування впливу законопроектів у разі їх прийняття тощо, може здійснюватися балансування інтересів бізнесу і суспільства.

Висновки та рекомендації. В Україні законодавчо не врегульована діяльність з лобіювання, що ускладнює вплив неурядових органі-

зацій на прийняття рішень органами державної влади, органами місцевого самоврядування всіх рівнів. Незважаючи на це, корпоративні та неурядові організації справляють дедалі більший вплив на формування державної політики на місцевому, регіональному, національному та міжнародному рівнях. Тобто на практиці в Україні вже сформовані механізми, що дають змогу бізнес-асоціаціям, іншим неурядовим організаціям (зокрема, які мають представництво у наглядових радах державних унітарних підприємств, господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі, громадських радах при міністерствах), представникам великого бізнесу (GR-менеджерам) впливати на прийняття державних рішень (формування державної політики), однак така діяльність потребує унормування та належного законодавчого врегулювання.

Пріоритетним завданням щодо наближення законодавства України до законодавства Європейського Союзу в досліджуваній сфері є законодавче врегулювання діяльності з лобіювання в Україні з урахуванням дій основних стейкхолдерів та всього різноманіття можливих напрямів і шляхів взаємодії бізнесу з представниками публічної влади, які приймають рішення щодо формування державної політики. Це дасть змогу вивести на новий якісний рівень співпрацю держави та бізнесу, яка покликана виявляти та розв'язувати проблеми на рівні прогнозування та формування державної політики, а не внаслідок суспільних збурень, що виникають після висвітлення скандалів, у тому числі міжнародних, у медіа.

Усвідомлюючи складність означеного завдання, можемо стверджувати, що воно полягає не лише у прийнятті дієвого закону про діяльність з лобіювання, а й у вдосконаленні законодавства, що регулює механізми врегулювання конфлікту інтересів, вдосконаленні механізмів адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, внесенні змін до інших актів законодавства, у тому числі до регламентів, що визначають особливості діяльності Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, інших державних органів, затвердженні кодексів поведінки як актів, що визначають механізми належної добросовісної поведінки у взаємодії держави і бізнесу.

Отже, завдання визначення правових рамок для регулювання діяльності позаінституційних суб'єктів у сфері взаємодії з особами, уповноваженими на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, є надзвичайно актуальним, у тому числі, зважаючи на необ-

хідність виявлення, припинення корупційних правопорушень та покарання винних осіб.

У разі прийняття закону про лобіювання в редакції проектів, поданих на розгляд Верховної Ради України, суб'єкти владних повноважень будуть змушені обмежувати спілкування з представниками бізнес-асоціацій та іншими стейкхолдерами з недержавного сектору, що, безумовно, негативно позначиться на ефективності прийнятих рішень, а також будуть створені додаткові можливості для тиску на організації недержавного сектору.

Бізнес-асоціації працюють прозоро і просявають не індивідуальні, а загальні інтереси суб'єктів господарювання на рівні галузі, у тому числі з питань аналізу правозастосування, розроблення проектів змін до нормативно-правових актів. Вони відкрито фінансуються бізнесом і мають змогу утримувати високопрофесійних фахівців, залучати міжнародних експертів, роблячи вагомий внесок у забезпечення здійснення реформ в Україні. Зважаючи на це, бізнес-асоціації потребують реальних механізмів більшого залучення до прийняття державних рішень, а не звинувачень у здійсненні впливу на користь олігархів.

У процесі формування громадської думки важливо розрізнати законне право бізнес-асоціацій на діалог з владою, на донесення своїх пропозицій щодо актів, які регулюють і безпосередньо впливають на діяльність суб'єктів господарювання, які сплачують податки і створюють робочі місця, та вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень.

Більшість держав – членів Європейського Союзу мають національне законодавство, що регулює діяльність з лобіювання. Таке регулювання сприяє прозорості та підзвітності в політиці, забезпечує владі зворотний зв'язок із суспільством, тому постійно розвивається і перебуває в фокусі уваги громадян.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: станом на 25 жовт. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#top (дата звернення: 21.09.2023).
2. Індекс сприйняття корупції – 2022. *Transparency International Ukraine*. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/> (дата звернення: 21.09.2023).
3. Сибіга І.І. Лобізм як механізм впливу неурядових організацій на державні структури України. *Вісник Національної академії державного управління. Серія «Політологія і право»*. 2009. № 1. С. 197-206.
4. Немчинов І.Г. Лобіювання як форма діалогу з владою. *Контекст*. 2002. № 2. С. 9-12.

5. Годний С.П. Інститут лобізму в політиці як чинник демократизації українського суспільства: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02. Київ, 2019. 220 с.

6. Стельмах А.В. Розвиток інституту лобізму в системі забезпечення державної безпеки України: дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.05. Харків, 2021. 213 с.

7. Нестерович В.Ф. Конституційно-правові аспекти лобіювання у правотворчому процесі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2008. 20 с.

8. Мацкевич Р.М. Політико-правові засади формування інституту лобізму в Україні: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02. Одеса, 2008. 193 с.

9. Бризіцький М.І. Правовий механізм лобіювання: загальнотеоретична та порівняльно-правова характеристика: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2017. 215 с.

10. Тихомирова Є.Б. Лобізм як складова міжнародного PR. *Політичний менеджмент*. 2005. № 1. С. 143-151.

11. Телешун С.О., Рейтерович І.В. Вплив фінансово-політичних груп на прийняття стратегічних рішень у сфері політики та економіки: українські реалії. Київ – Херсон, 2008. 152 с.

12. Лубінець Д.В. Лобізм у політичній системі: закордонний досвід для України: дис. ... доктора філософії: 052. Маріуполь, 2020. 241 с.

13. Сокур С.П. Лобістська діяльність у країнах та інституціях ЄС. Київ: Фенікс, 2020. 256 с.

14. Яковюк І.В. Лобізм в Європейському Союзі: загальнотеоретичний аналіз. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. С. 265-268.

15. Towards responsible lobbying: United Nations Global Compact Report. URL: <https://unglobalcompact.org/library/254> (дата звернення: 21.09.2023).

16. Lobbying in a democratic society (European Code of conduct on lobbying): Parliamentary Assembly of the Council of Europe Committee on Economic Affairs and Development Report. URL: <https://assembly.coe.int/nw/xml/ERef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17832&lang=en> (дата звернення: 21.09.2023).

17. Report on the legal framework for the regulation of lobbying in the Council of Europe member states CDL-DEM(2011)002-e. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-DEM\(2011\)002-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-DEM(2011)002-e) (дата звернення: 21.09.2023).

18. Висновок на проект Закону України «Про лобістську діяльність». *Верховна Рада України*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/247339> (дата звернення: 21.09.2023).

19. Бризіцький М.І. Чи потрібен Україні закон про лобіювання й чи знайдуться очі його виконувати. *Закон і бізнес*. URL: <https://zib.com.ua/ua/121488.html> (дата звернення: 21.09.2023).

20. Стратегія сталого розвитку "Україна – 2020": Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/5/2015#Text> (дата звернення: 21.09.2023).

21. Про торгово-промислові палати в Україні: Закон України від 02.12.1997 № 671/97-ВР: станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>

rada/show/671/97-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 21.09.2023).

22. УСПП – надійний партнер. *Український союз промисловців і підприємців*. URL: <https://uspp.ua/pro-uspp/z-istorii-uspp> (дата звернення: 21.09.2023).

23. Законодавчі ініціативи УСПП. *Український союз промисловців і підприємців*. URL: <https://uspp.ua/pro-uspp/nashi-zavdannya/zakonodavchi-inicziativi> (дата звернення: 21.09.2023).

24. Історії успіху. *Американська торговельна палата в Україні*. URL: <https://chamber.ua/ua/success-stories-ua/> (дата звернення: 21.09.2023).

25. Нас надихають європейські цінності. Ми покращуємо умови ведення бізнесу в Україні. *Європейська Бізнес Асоціація*. URL: <https://eba.com.ua/about-us/#eba-career> (дата звернення: 21.09.2023).

26. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 № 1861-VI: станом на 31 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1861-17/ed20231231#Text> (дата звернення: 21.09.2023).

show/1861-17/ed20231231#Text (дата звернення: 21.09.2023).

27. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI: станом на 27 лип. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (дата звернення: 21.09.2023).

28. Transparency Register: Statistics. URL: <https://ec.europa.eu/transparencyregister/public/consultation/statistics.do?locale=en&action=prepareView> (дата звернення: 21.09.2023).

29. Про правотворчу діяльність: Закон України від 24 серпня 2023 року № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text> (дата звернення: 21.09.2023).

30. Рейтерович І.В. Особливості предметного поля government relations. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 1. DOI: 10.32702/2307-2156-2019.1.27 (дата звернення: 21.09.2023).